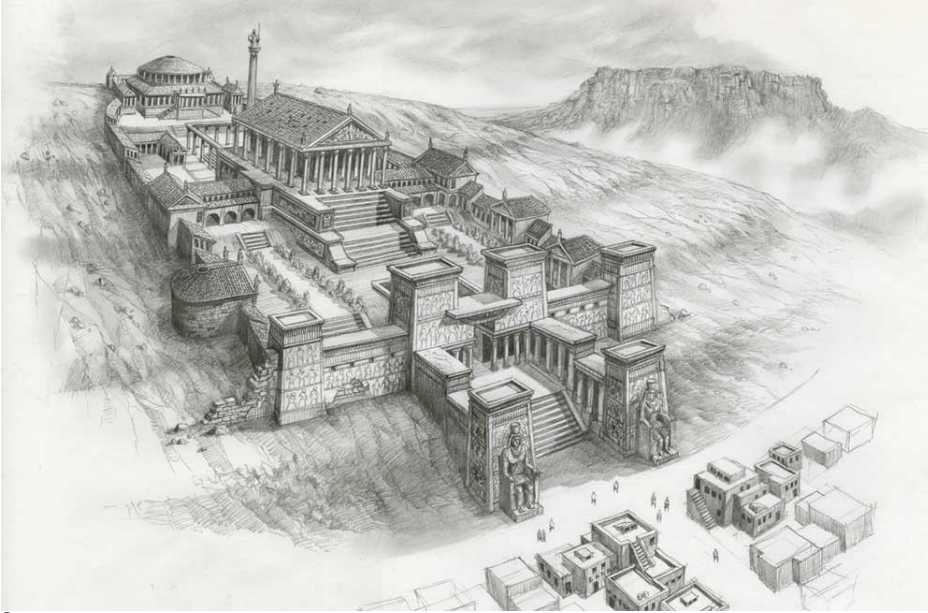

İSKENDERİYE KÜTÜPHANESİ: KURULUŞU VE YOK OLUŞU

İskenderiye Kütüphanesi, 2300 yıl önce Mısır'da Ptolemy sülalesi döneminde kuruldu ve döneminin en büyük kütüphanesi oldu. Ptolemy I, Büyük İskender Mısır'ı fethederken onun ordusunda generaldi ve İskender ölünce Mısır'ın yöneticisi oldu. Ptolemy I, Mısır'ı M.Ö. 323-283 döneminde yönetti ve Yunanlıların; bilim, kültür ve sanat tanrısı Muses adına İskenderiye'de büyük bir tapınak yaptırdı. Oğlu Ptolemy II, Muses tapınağının yanına kütüphane, derslikler ve konferans salonları inşa ettirdi. İskenderiye Kütüphanesi; mabet, müze, okul, araştırma merkezi ve kütüphane gibi işlevlere sahip bir bilim merkeziydi. Müze kelimesi daha sonraları, oradaki mabedin "Muses" adından türetildi. İskenderiye Kütüphanesi'nin tasarımında, Aristo'nun Atina'daki okulunun örnek alındığına ve Aristo'nun kendi kitaplarından bazılarını oraya bağışladığına inanılıyor. Kütüphanede rulolar halinde 400-700 bin kitap olduğunu bildiren belgeler var. Ptolemy III, kitap sayısını artırmak için özel bir ferman yayınlamıştı ve İskenderiye'ye gelen tüm gemilerdeki kitapları toplatıyordu. Kitapların kopyalarının katiplerce yazılıp orijinallerinin kütüphaneye, kopyalarının da kitap sahiplerine verildiğini Galen yazmıştı.

İskenderiye Kütüphanesi

İskenderiye Kütüphanesi nasıl yok oldu?

İskenderiye Kütüphanesi denildiğinde, genellikle dünyanın en değerli eserlerinin bulunduğu kütüphanenin yakıldığı akla gelir. Kütüphanenin yakılışıyla ilgili dört farklı iddia vardır. 1. İddia: M.Ö. 48'de İskenderiye kuşatmasında Roma İmparatoru Caesar, kendi gemilerini yaktırınca sıçrayan alevler kütüphaneyi yakar. 2. İddia: Roma İmparatoru Aurelian, M.S. 273'te İskenderiye'yi kuşatıp yaktığında kütüphane yok olur. 3. İddia: Roma İmparatoru Theodosius, Hristiyanlığı pekiştirmek için pagan kültürünü temsil ettiği gerekçesiyle

İskenderiye Kütüphanesi'ni 391 yılında yaktırır. 4. İddia: Hazreti Ömer'in komutanlarından Amr bin el-Âs, Mısır'ı 642'de fethedince, kütüphanenin kitaplarını yaktırır. Kütüphanedeki kitapların yakıldığını anlatan belgelerin çoğu, Müslümanlık ortaya çıkmadan çok önce yazılmıştır. Amr bin el-Âs'ın İskenderiye'yi teslim aldığı tarihte, İskenderiye Kütüphanesi ve kitapların var olup olmadığı belirsiz olduğu için bazı uzmanlar, bu iddianın yüzlerce yıl sonra kasten ortaya atıldığını açıklamıştır. Kütüphane ve kitapların yangınlarla yok olduğunu anlatan belgeler; Seneca tarafından 49 yılında, Plutarch tarafından 117 yılında, A. Gellius tarafından 155 yılında, D. Cassius tarafından 210 yılında, A. Marcellinus tarafından 390 yılında ve Orosius tarafından 415 yılında kaleme alınmıştır. Bu kaynaklar incelendiğinde yandığı bildirilen kitap sayılarının, bazılarında 40 bin bazılarında ise 70 bin olduğu görülür. Bu yazarlardan Plutarch; Caesar döneminde yanan kitapların yerine Bergama Kütüphanesi'ndeki 200 bin kitabın M. Antony tarafından İskenderiye Kütüphanesi'ne konulmak üzere Cleopatra'ya gönderildiğini anlatır. Uzmanlar, kütüphanede 700 bin değil yaklaşık 40 bin kitap olabileceğine inanıyorlar. Kütüphanenin bir değil çok sayıda taş binadan oluştuğu biliniyor. Bu nedenle, bir yangında tüm kitapların yok olduğuna inanılmıyor. Kitapların; bazılarının Bizans döneminde İstanbul'a gönderilmesi, savaşlardaki yağmalar ve yangınlar nedeniyle zamanla yok olduğuna inanılıyor. İskenderiye Kütüphanesi'nin bulunduğu alana 2002'de, ilk dönemdeki işlevine uygun şekilde büyük ve modern bir kütüphane yapıldı.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü